

BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOK ELHÚZÓDÁSA

- **Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) az Európa Tanács által 1950-ben Rómában elfogadott „Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről” betartásának biztosítása céljából 1959-ben létrehozott bíróság. Székhelye Strasbourgban van.**
- **Fair trial: a római egyezmény 6. cikke rögzíti a tisztességes (bírói) tárgyaláshoz való jogot. "Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően." «6. cikk (1)»**
- **Pilot judgment: (vezető/kiemelt ügyek ítélete), az EJEB egyik eljárásformája. A strasbourgi bíróság a tömegesen benyújtott panaszok esetén egyes ügyeket kiemel és eldönt, majd az eljárás során felszólítja a tagállamokat a szisztematikus jogsértések nemzeti jogrendszerükön belüli orvoslására.**

Az Infojegyzet átfogó képet ad a bírósági peres eljárások elhúzódásával kapcsolatos problémákról, valamint azok hazai és nemzetközi vonatkozásairól.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) 2015. október 16-án jogerőre emelkedett a [48322/12. számú, Gászó v. Hungary](#) ügyben hozott vezető ítéletében (pilot judgment) **megállapította, hogy a magyar jogrendszer nem biztosít hatékony jogorvoslati lehetőséget az ésszerű időn túli eljárások kezelésére**, továbbá nem nyújt megfelelő elégtételt az ilyen eljárások okozta károk esetén. Magyarország ezzel nem felel meg az [1993. évi XXXI. törvényben](#) kihirdetett ún. Római Egyezményben ([Emberi Jogok Európai Egyezménye](#)) vállalt nemzetközi kötelezettségeinek. Ezért a jogalkotónak egy éven belül át kell alakítania és az EJEB esetjogával összhangba hoznia az ésszerű határidőn belüli elbírálásra vonatkozó jog megsértésével kapcsolatos jogorvoslati rendszert, oly módon hogy

- a folyamatban levő eljárásokat fel kellene gyorsítani, ezzel megelőzni a jogsérelmet;
- az utólagos, már elhúzódott eljárások vonatkozásában kártérítést nyújtó jogorvoslatot kell biztosítani.

A bíróság már 1997-ben és 2014-ben is jelezte az elhúzódó eljárásokkal kapcsolatos problémákat (Mr T.K. and Mrs T.K. v. Hungary [no. 26209/95](#); Bartha v. Hungary [no. 33486/07](#)), és felhívta a figyelmet arra, hogy emiatt kerül kiemelkedően sok hasonló magyar ügy a strasbourgi bíróság elé. Az Országos Bírósági Hivatal elnökének az Országgyűlés által elfogadott [2016-os beszámolója szerint](#) "az OBH a rendelkezésre álló igazgatási eszközökkel elősegíti az eljárások mielőbbi befejezését, a bírósági eljárást érintő EJEB ítéletekben megjelenő esetjognak a bíróság részére történő visszacsatolását és a tapasztalatok hasznosítását."

A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény 6. cikke rögzíti a "fair trial" elvét, amelyet az [1993. évi XXXI. törvény](#) emelt be a magyar jogrendszerbe. Ennek alaptörvényi megjelenése [Magyarország Alaptörvényének XXVIII. \(1\) cikkében](#) tükröződik. Korábban az [1989. évi XXXI. alkotmánymódosító törvény](#) már beépítette alkotmányunkba a független és pártatlan bíróság által lefolytatott igazságos és nyilvános tárgyaláshoz való jogot (57.§(1)). Az Alkotmánybíróság többször foglalkozott ezzel az alapelvvel, egyik indokolása szerint „a fair trial olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni.” ([6/1998. \(III. 11.\) AB határozat](#)).

AZ ÉSSZERŰ ELJÁRÁSI IDŐ

A tisztességes eljárás egyik alapeleme, hogy a független és pártatlan **bíróság ésszerű időn belül folytassa le a tárgyalást** (ld. időszerű ítélezés). A magyar bírósági gyakorlat szerint – beleértve az Alkotmánybíróságot is –, **csak a konkrét eset összes körülményei alapján dönthető el, hogy mi az ésszerű határidő**. A gyakorlatban egy peres eljárás időtartamát számos tényező befolyásolja: az elbírálás egyedi körülményei, az ügy bonyolultsága, a bizonyítás terjedelme és időigényessége, a felek pervertele, a bíróságok személyi és tárgyi feltételei, infrastruktúrája stb. A mérlegelés során „*sohasem az eljárás hossza önmagában, hanem egyes eljárási cselekmények időben való elvégzése, szükségessége dönti el, hogy a pertartam meghaladta-e az ésszerű kereteket*” (Fuglinszky 2015).

Az eljárás hosszának észszerűsége az **EJEB eset-joga alapján** négy szempont figyelembe vételével történik:

- az ügy bonyolultsága (ez igazolhatja az eljárás hosszát, de egy adott időtartamon túl nem lehet kimentési alap);
- a fél közrehatása (terheli-e felelősség az időtartam elhúzódása tekintetében és elegendő gondosan járt-e el a számára fontos eljárási cselekményekben);
- a szerv eljárása (az eljáró bíróságnak betudható magatartás figyelembe vétele);
- az ügy tétje (különleges ügyek esetén, amikor a fél érdekei alapján a soron kívüli eljárás elvárható lenne, Rainer 2016).

JOGKÖVETKEZMÉNYEK

A tisztességes eljárás elvének megsértése, és az ésszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog megsértése jogkövetkezménnyel járhat.

A [2016. évi CXXX. törvény](#) a polgári perrendtartásról 157-158.§-a szerint **lehetőség van kifogás benyújtására**, amennyiben a bíróság elmulasztotta a perek ésszerű időn belül történő befejezésére irányuló kötelezettségét. A kifogást az ügyben eljáró bíróságnál írásban lehet benyújtani, a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz címezve.

Az [1998. évi XIX. törvény](#) a büntetőeljárásról szintén lehetővé teszi a kifogás intézményét (262/A., 262/B.§). E törvény rögzíti az **ésszerű határidő követelményét** is azzal, hogy a tárgyalás kitűzésekor és a bizonyítási eljárásnál a tárgyalás határnapját a lehető legközelebbi napra úgy kell kitűzni, hogy a bíróság az ügyet

lehetőleg elnapolás nélkül, ésszerű határidőn belül be tudja fejezni, illetve több vagy folytatódó tárgyalási határnapot kell kitűzni, és törekedni kell arra, hogy a bizonyítási eljárást ésszerű határidőn belül be lehessen fejezni ([278.§](#)).

A jogi szakirodalomban elterjedt vélekedés szerint

sem a bíróságokkal szemben érvényesített kártérítési igény, sem a kifogás nem nyújt megfelelő védelmet a felek számára. Utóbbi különösen nem alkalmas arra, hogy biztosítsa az ésszerű eljárás időtartamát, ráadásul az eljárást meg is hosszabbíthatja a kifogás elbírálásának időtartama (Vogyicska 2015, Kaprinay 2010).

Szakmai vélemények szerint előnyösebb lenne, ha az eljárási jogorvoslati rendszerekben a bíróságok felelősségét egy másik szervezet vizsgálná, vagy ha az alperesi pozíciót a Magyar Állam kapná (Pákozdi 2011, Vogyicska 2015, Rainer 2016).

Borbás Beatrix (2011) szerint az ésszerű pertartam követelményének megvalósítására a bírói munkateher csökkentése, a peren kívüli megegyezés vagy a döntőbíráskodás kiterjesztése, illetve a minőségi munkateher-csökkenés – azaz a bírák megszabadítása a túlzott adminisztratív terhektől – vezethető.

„... a tisztességes eljárás joga sokarcú: emberi jog, alapvető jog, részében még mindig igazságszolgáltatási alapelv, és teljességében polgári eljárásjogi alapelv. E minőségek egyszerre és együtt alkotják a jog tartalmát, hol egyik, hol másik jellemzője domborodik ki.”

Szigeti Krisztina 2014

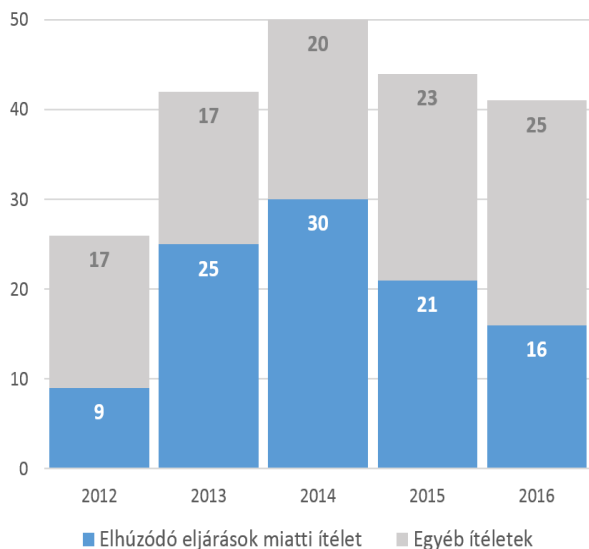
STATISZTIKAI ADATOK

2016-ban a magyar bíróságokon a **perek 88 százaléka** az adott ítélkezési szintre érkezéstől számított **1 éven belül befejeződött**, ez az adat 2015-ben 87% volt (OBH 2016). [Az OBH elnöke által 2015-ben meghirdetett "A szolgáltató bíróságért"](#) és a *"Fenntartható fejlődés"* program hatására 2016 márciusára az elhúzódó ügyek száma 10 hónap alatt országosan 26,88 százalékkal csökkent. [A peres ügyek befejezésének átlagos időtartama](#) 2017. I. félévében mérve átlagosan 193 nap volt.

2016-ban a **bíróságokkal szemben indított** (bírósági jogkörben okozott kár megtérítése iránti, személyiségi jogi, illetve az eljárás elhúzódása miatti) **819 peres eljárásból 26** zárult a bíróság elmarasztalásával.

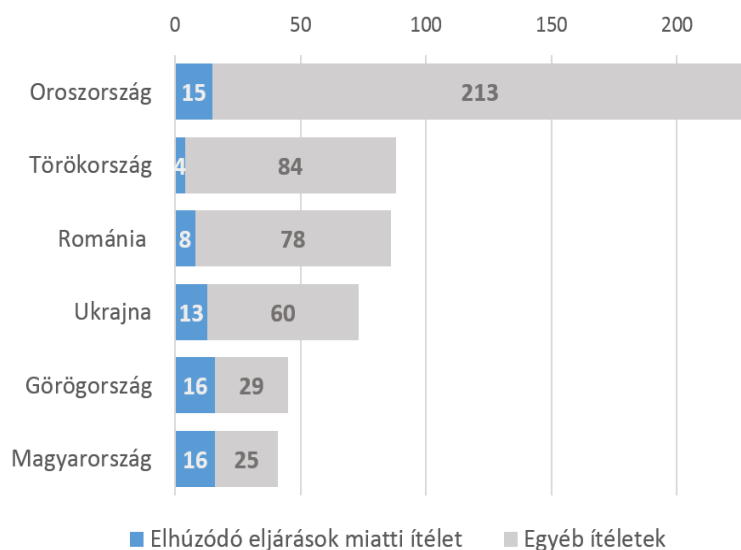
Az [Emberi Jogok Európai Bírósága](#) (EJEB) 2016-ban 41, Magyarországot érintő bírósági döntést hozott, ezzel a tagállamok közötti rangsorban hazánk a hatodik. A 41 ítéletből 40 esetben elmarasztaló ítélet született. Az Egyezmény 6. cikk 1. pontjában szabályozott, az „ésszerű eljárási idő” követelményének megsértése miatt **16 ügyben** határoztak, ezek valamennyi esetben **elmarasztalással zárultak**.

1. ábra: A magyar államot érintő EJEB- ítéletek megoszlása 2012-2016 (db)

Forrás: [Infoszolg/echr.coe.int](#)

1. ábra: EJEB-ítéletek megoszlása a hat legtöbb ítélettel érintett ország esetében, 2016

Forrás: [Infoszolg/echr.coe.int](#)

KÜLFÖLDI JOGGYAKORLAT

Számos ország tett már eleget jogalkotásában a hasonló tartalmú pilot judgmentben foglalt kötelezettségének (Rainer 2016), bár ennek elmulasztása nem jár tényleges jogkövetkezéssel.

Olaszországban 2001-ben fogadták el az ún. [„Pinto” törvényt](#), ami egy olyan kártérítési jellegű jogorvoslati rendszert foglal magában, melyben rögzítve van az eljárás hossza (az ésszerű határidő hat év), és a kártérítésként megítélhető összeg (évi 500-1500 euró). 2012-ben módosítás történt az eljárások gyorsításának elősegítésére.

A Németországban az e tárgykört szabályozó törvény 2011-ben született meg. Valamennyi bíróságra kiterjed; magában foglalja a folyamatban levő elhúzódott eljárások megakadályozására szolgáló jogorvoslatot és kártérítést; kártérítési kérelmet az ügy lezárásától számított hat hónapon belül lehet benyújtani a fellegbbiteli bírósághoz; az alperes az állam; a kártérítési összeg 1200 euró/év.

Görögországban 2012 óta [új jogorvoslati forma alkalmazható](#), amely preventív és kártérítési jellegű egyszerre. A végső döntés után öt hónapon belül lehet benyújtani a kártérítési igényt, a kártérítés kifizetési határideje hat hónap.

Szintén **2012-ben** született meg a **bulgáriai törvény**. [Eszerint](#) a Legfelsőbb Bíróság mellett működő Felügyelet feladata a bíróságok munkájának ellenőrzése és a kártérítési igények elbírálása, de ez természetesen nem érintheti a

bírói függetlenséget. A felek között a Felügyelet által az igazságügy miniszter elé előterjesztett egyezségi ajánlat születik. A kártérítés mértéke az EJEB estejogával egyezik, kifizetése hat hónapon belül történik meg.

Törökország 2013-ban külön testületet hozott létre az ilyen jellegű kártérítések elbírálására. [A szabályozás](#) valamennyi bíróságra vonatkozik.

Források:

- [2016. évi CXXX. törvény](#) a polgári perrendtartásról
- [1998. évi XIX. törvény](#) a büntetőeljárásról
- Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2016. évi beszámolója – [parlament.hu](#)
- Borbás Beatrix: Fejezetek a bírósági kárfelelősség köréből a magyar és az európai szabályozás tükrében – különös tekintettel a tisztességes eljárás követelményére. Doktori értekezés – [PTE ÁJK, 2011.](#)
- Borbás Beatrix: A bírói hatalom kárfelelőssége – Budapest, HVG-ORAC, 2014.
- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog – Budapest, HVG-ORAC, 2015.
- Kaprinay Eszter: Az ésszerű időn belüli befejezéshez való jog – In: Az állam és jog alapvető értékei 1. – [Győr, Széchenyi István Egyetem ÁJK, 2010.](#)
- Pákozdi Zita: A bírói jogkörben okozott károk megtérítése és a tisztességes eljárás – [Miskolci Jogi Szemle, 2011. 2.](#)
- Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőper elhúzódása – In: Jakab András - Gajdusчек György (szerk.): [A magyar jogrendszer állapota. Budapest, MTA TK JTI, 2016. 777-795. oldal](#)
- Petrétei József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei – Budapest - Pécs, Dialóg Campus, 2009.
- Rainer Lilla: A bírósági eljárások elhúzódása miatti hatékony kártérítési jogorvoslat – Magyar Jog, 2016. 7-8.
- Sopovné Bachmann Katalin: Bírósági jogkörben okozott kártérítési felelősség – Magyar Jog, 2009. 1.
- Szemesi Sándor: Az emberi jogok európai örökének új fegyvere: a pilot judgment eljárás a strasbourgi bíróság gyakorlatában – [Jog - Állam - Politika, 2013. 4.](#)
- Szigeti Krisztina: A Magánjogi Kódex és a "fair trial" jogának megújuló viszonya – Magyar Jog, 2014. 11.
- Vogycska Petra: A bírósági jogkörben okozott kár gyakorlata a polgári eljárásban – Magyar Jog, 2015. 3.
- Pilot Judgments: factsheet – [European Court of Human Rights, November 2017.](#)
- European Court of Human Rights: [Statistical Reports 2015-2016](#)
- The 2017 Eu Justice Scoreboard – [European Commission, 2017.](#)